

Inovativno učno okolje z vidika celostne vzgoje

Tadej Rifel

Zavod sv. Stanislava

Čeprav je koncept celostne vzgoje lahko zelo splošen in neoprijemljiv, ga v prispevku zagovarjamo kot preplet telesne, duševne in duhovne dimenzije človeka. To za vzgojo predstavlja nenehen izziv, in sicer da v mladem človeku ne vidimo izključno le ene ali morda dveh dimenzij ter da šolska uspešnost vedno izhaja iz človekove sreče in zadovoljstva, ne pa nasprotno. V ta namen katoliške šole v Sloveniji ustvarjajo prostor, kjer učenci in dijaki uresničujejo svoje talente na številnih ravneh ter so uspešni na strokovnih, športnih, kulturnih in umetniških področjih. Poleg tega kažejo visoko raven empatije in odprtosti za religiozna vprašanja. Ključno vlogo pri tem igrajo vzgojitelji in učitelji, ki na številnih področjih ne nastopajo več samo v vlogi klasične pedagoške avtoritete, temveč tudi kot spodbujevalci in mentorji učencem in dijakom pri doseganju celostno zastavljenih ciljev. V prispevku bomo predstavili konkretne primere celostne vzgoje in izpostavili njene prednosti.

Ključne besede: celostna vzgoja, katoliška šola, uresničevanje talentov, pedagoška praksa, uspešnost

Kdor ni dedič, ne more biti pionir.

Abraham Joshua Heschel

Uvod

V zadnjem času zopet stopa v ospredje vprašanje o celostnem pristopu v vzgoji in izobraževanju. Pedagoška znanost pri spopadanju z izzivi sodobnosti opozarja na pomen t. i. holistične oziroma celostne pedagogike (Ricci in Pritscher 2015). Pri tem igra pomembno vlogo tudi vse bolj globalna perspektiva, ki vključuje izkušnje tako Zahoda kot Vzhoda. Temi so posvečene aktualne konference (Tang in Logonnathan 2015), celo v Sloveniji smo imeli pred časom eno izmed njih (Ošljaj in Pavliha 2014). Hkrati gre pri celostnosti za vprašanje, ki zaposluje tudi druge znanstvene veje že nekaj zadnjih stoletij: kako doseči čim bolj celostno spoznanje (Goodwin in Lynn 2014). V pedagoški praksi pa praktično od klasičnega dela o vzgoji *Emile* (Rousseau 1979) v središče postavljajo otroka in njegov značaj. To se kaže tudi v poskusih, da bi to tradi-

cijo danes znali na novo odkriti (Doddington in Hilton 2007). Znotraj tega polja obstajajo pristopi, ki poudarjajo pomen duhovne vzgoje; ta je danes v mnogih šolskih sistemih zastopana, saj sta v ospredju učinkovitost in uspešnost (Miller idr. 2005). V vse te različne in med seboj hkrati prepletene kontekste celostnosti umeščamo tudi sam koncept celostne vzgoje. Pristopov k tematiki je veliko in zato je težko podati enoznačno definicijo. Urednika zbornika (Jarvis in Parker 2005, xiv), v katerem so se v poskusu odgovora na kompleksnost tematike združili avtorji s številnih področij, poudarjata, da je zelo težko opredeliti izkušnjo učenja, če jo še vedno povezujemo zgolj s formalnimi, ne pa tudi z vsemi neformalnimi oblikami. Vzgoja in izobraževanje sta del vsakdanjega življenja, ki je torej osnova za razmislek o tem, kakšna je čim bolj oprijemljiva definicija celostne vzgoje.

Celostna vzgoja in katoliško šolstvo

Celostna vzgoja ni moderen koncept, temveč ga lahko najdemo že v mnogih starejših zgodovinskih obdobjih. Eno najbolj znanih izročil je zagotovo starogrška vzgoja oziroma *paideia*. Zgodovinarji pedagoške, pa tudi nasploh kulturne in filozofske tradicije so se že večkrat ukvarjali z njo (Jaeger 2014; Marrou 2015). V središču *paideie*, te osrednje poteze grške omikanosti, je povsem enak poudarek namenjen preseganju institucionalne pogojenosti človeške vzgoje in izobraževanja. Klasične šole so zunanji izraz širšega kulturnega dogajanja. Obenem pa je ravno grška *paideia* postavila temelje za bodočnost, ko je bila pozorna tudi na vpliv konkretnih učnih predmetov (Jaeger 2014, 84). Ta model je pozneje v zgodovini v celoti prevzelo krščanstvo, ki je bilo vodilni nosilec izobraževanja do novega veka. Moderni koncepti so iz tega izročila naposled izbrali najboljše, česar dediči smo še danes. Ker pa kultura ni samo duhovno, temveč v današnjem času predvsem materialno pogojen fenomen, se v sodobnosti to kaže tudi na področju vzgoje, ki je daleč od nekdanje središčne vloge v človekovem življenju. Ne glede na to danes v določenih učnih okoljih verjamejo, da je ta ideal še vedno dosegljiv.

Eno takih okolij predstavlja katoliško šolstvo. Spet ne moremo določiti enotnega konceptualnega ozadja, a vendarle kaže katoliško šolstvo, tako kot sodobno laično šolstvo, določene skupne lastnosti. Pedagoško poslanstvo katoliških šol je v prepletenosti izročila in kulture. »V samem jedru katoliške vzgoje in izobraževanja je skrita naša krščanska duhovna dediščina, ki nenehno vstopa v

dialog s kulturno dediščino ter odkritji znanosti. Katoliške šole in univerze so vzgojno-izobraževalne skupnosti, kjer učenje pridobiva svoje razsežnosti v harmoniji in povezovanju raziskovalnega dela, mišljenja in življenjske izkušnje.« (Weilguny in Rifel 2014, 67) Zato katoliške šole v svojem osnovnem poslanstvu poudarjajo naslednje vrednote (str. 67–68):

- spoštovanje osebnega dostojanstva in enkratnosti (izobraževanje ne sme biti množičen proces, v katerem je človeško bitje zvedeno na številko in s tem podvrženo manipulaciji);
- ustvarjanje številnih priložnosti, v katerih mladi rastejo ter razvijajo svoje talente in potenciale;
- uravnotežen poudarek na kognitivnih, afektivnih, družbenih, strokovnih in duhovnih vidikih;
- opogumljanje vsakega učenca k razvijanju talentov v duhu sodelovanja in solidarnosti;
- spodbujanje raziskovalnega dela, ki je predano iskanju resnice, pri čemer se je treba zavedati, da ima človeško znanje tudi omejitve, ter ohraniti veliko odprtosti duha in srca;
- spoštovanje idej, odprtost za dialog, zmožnost sporazumevanja in opravljanja dela v duhu svobode in skrbi za sočloveka.

Pri teh poudarkih gre v veliki meri za izraz medsebojne povezanosti različnih vidikov človekove osebnosti. Katoliška šola predstavlja prostor uresničevanja te vizije. *Treba pa je poudariti, da je celostna vzgoja privilegij šolstva kot takega.* K temu nas vodi tudi bogata slovenska pedagoška tradicija in v nadaljevanju se ji bomo podrobneje posvetili. Pri tem bo že šlo za navezavo z našo osrednjo temo povezanosti med inovativnostjo in celostnostjo.

Maksima človek

Celostno vzgojo bi lahko opredelili kot nenehno skrb za različne dimenzije človekovega bitja: telesnega, duševnega in duhovnega. V delu slovenskega pedagoga Franca Pedička (1922–2008) se v ozadju pedagoške teorije in prakse pojavlja globoka antropološka misel. Kot maksimo v središče postavlja človeka. Sámo pedagoško ukvarjanje pa vidi v dvojnosti prepleta med znanjem in vrednotami. V prispevku z naslovom »Vzgoja kot družbena funkcija«¹ iz leta 1971 Pediček pravi, »da zdajšnja znanstveno-tehnična

¹ Pedičkova dela bomo citirali po izboru iz njegovih del, ki so izšla pod naslovom *Franč Pediček: slovenski pedagog* (Šinkovec 2013).

revolucija ali tretja industrijska revolucija prinaša kup zanimivih inovativnih pojavnosti, ki zelo spreminjevalno vplivajo na teorijo in prakso današnje *paideie*, torej vzgoje v najširšem pomenu besede« (Šinkovec 2013, 18). V nadaljevanju izpostavi vprašanje, kakšno *paideio* zahteva takratna, in v mnogočem še danes veljavna, znanstveno-tehnična revolucija, da bi, kot se izrazi, ohranila svojo in človekovo zgodovinskost. Z drugimi besedami, kakšen naj bo odziv šolskega okolja na inovacije. Potem ko nekaj pozornosti nameni odnosu med družbo in vzgojo, to dvojico dopolni še z odnosom do človeka, ki je za razumevanje bistva vzgoje ključen. »Družba postavlja vzgoji le okvire ali vnanje okoliščine. A resnična vzgoja ali *paideia* se razvija vselej in samo le na črti človek-človek.« (Šinkovec 2013, 23) Nosilec in uresničevalec vzgoje je človek. Vzgoja je torej najprej naloga človeka in šele nato družbe.

V zborniku *Pedagogika danes* iz leta 1992 Pediček zopet razmišlja o pedagoški antropologiji (Šinkovec 2013, 56–60). Ta veda se ne ukvarja s tistim, kar je v otroku individualnega, temveč s tem, kar je občega, splošnega, človeškega. Z drugimi besedami, ukvarja se s človekom v otroku ter z njegovim bistvom in ne obratno. To ima določene poteze, ki ga ločijo od bistva drugih živih bitij. Pediček najprej omeni duhovnost, nato razumskost in ustvarjalnost. Zanimiv vidik pri tem, ki ga lahko s pridom uporabimo za pričujoči razmislek o medsebojnem prepletu celostnosti in inovativnosti, je razlikovanje med delom in ustvarjalnostjo. Za Pedička je prvo proizvajanje nečesa iz realnega, ustvarjalnost pa je nekakšna *creatio ex nihilo*. Kot poseben moment omenja človeško igro ali igrivost, ki ni vezana na nobeno uporabljivost ali koristnost. Nadalje pa kot bistvene lastnosti človeka našteje še sporočilnost, sprejemalnost, družljivost, težnjo po svobodi in na koncu še moralnost. »V pedagoškem obravnavanju in oblikovalnem razvijanju ter uresničevanju vseh teh potez je prav vsa snov pedagoške antropologije.« (Šinkovec 2013, 58) Kaj pa lahko zdaj pedagogika kot samostojna veda po drugi strani ponudi antropologiji? V antropologijo pedagogika prinaša opozorilo na še eno bistveno potezo človeka, to je njegova *vzgojevalnost*. Preden se človek sploh prvokrat zares zave, da je sam predmet vzgoje, že vzgaja druge, kaj in kako naj storijo ali celo kaj je prav in kaj narobe.

O odnosu med šolo in vzgojo Pediček obširno razpravlja v knjigi *Edukacija danes* iz leta 1994 (Šinkovec 2013, 60–66). Najprej izrazi ostro nasprotovanje tezi, da šola ni prostor za vzgojno dejavnost. Vzgojno poslanstvo je po njegovem mnenju, prav nasprotno, osrednja naloga šole. Hkrati pa opozori, da to ne pomeni previ-

dnosti pri določanju tega odnosa med šolo in vzgojo, kadar bi šlo za razmere skrajne ideologizacije. Pediček je eden tistih redkih avtorjev, ki v izobraževanju in vzgoji vidijo edinost in celostnost. Preprosto ni dovolj, da šola otroka samo podučí o človeški stvarnosti, ne dá pa mu vrednostnih postavk intelektualnosti, umetnosti, kulture, odnosov, etike. Po Pedičkovem mnenju je velik problem nastal zato, ker vzgoja v razvoju nenehno caplja za izobraževanjem. Vzgoja se je s tem po njegovem mnenju krčila in izvotlila, kar pomeni, da se je razdelila na posamezne poudarke, namesto da bi se ti med seboj bogatili in razvijali. Tako imamo danes državljansko vzgojo, politično vzgojo, religiozno vzgojo, svobodnjaško vzgojo ipd. Drugi, veliko bolj praktičen poudarek, ki ga najdemo v isti knjigi, pa se dotika *vprašanja šolskega svetovalnega dela*. Odlomek je za nas zanimiv, ker spregovori o inovacijah pri pouku. Naloga šolskega svetovalnega dela je, tako Pediček, preprečevanje nekritičnega navdušenja za inovacije, po drugi strani pa tudi enako spornega odpora do njih. Gre za preventivo pred pojavom, ki ga Pediček imenuje inovacijska gluhoti in je med učitelji precej pogost. Odločilen korak pri uvajanju novosti je, da jih ocenimo s kritično analizo, nato pa pred samo uveljavitvijo še pedagoško-psihološko utemeljimo in predstavimo učiteljem kot neposrednim izvajalcem novih pristopov. Pri tem šolsko svetovalno delo za učitelje uporablja isto načelo, kot ga sami za učence, in sicer načelo individualizacije. Ta velja tudi za same inovacije. Učitelji tako niso kar prepuščeni vdoru vseh inovacij v šolski prostor, obenem pa inovacije niso prepuščene morebitni učiteljevi neusposobljenosti zanje. Cilj je, da bi sicer različne inovacije uporabljalo kar največ učiteljev. Če pa inovacije v šolski prostor vstopajo nekritično in učiteljev niti ne uvedemo v njihove specifičnosti, pridemo do hudih odtujitev v pedagoški zavesti in praksi. Ne smemo namreč pozabiti, da je pogosto največja inovacija za šolo kar učitelj sam, ne pa neka sodobna tehnologija, ki mu je lahko zelo tuja. Zato Pediček opozarja na zgrešenost vrednotenja učiteljev zgolj na podlagi tega, kakšen odnos imajo do novosti v pouku. Navdušenje nad inovacijami je lahko prav tako sporna kot učiteljeva togost in vztrajanje pri starih metodah in načinih dela. Lahko gre namreč za beg od vztrajnega in sistematičnega ter odgovornega pedagoškega dela, ugotavlja Pediček. Ključna ugotovitev za nas pa je naslednja: »Toda kakor povsod tako tudi pri vzgoji in izobraževanju postane novo boljše le takrat, kadar zna pobrati vse dobro iz starega. In to velja tudi za današnje edukacijske inovacije.« (Šinkovec 2013, 64) S tem smo se znašli pri osrednjem po-

udarku pričujočega prispevka, ki smo ga izpostavili že v motu na začetku.

Prepletenost pojmov

Preden se lotimo predstavitve pedagoških praks na konkretnem primeru dveh šol, je treba razumeti ključne pojme iz naslova: inovativnost, celostnost, učno okolje in vzgoja. Ob koncu bomo lahko ugotovili več podobnosti med njimi, kot bi se nam lahko zdelo na prvi pogled.

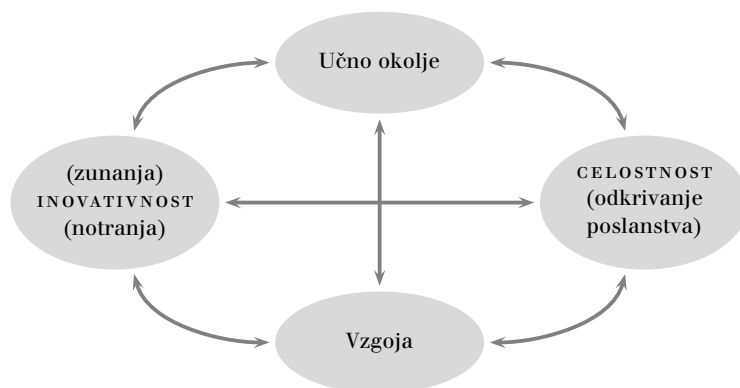
Inovativnost pomeni vnašanje novosti v prostor in čas. Lepša slovenska beseda bi bila prenovitev oziroma prenavljanje. Razumemo jo kot dinamičen proces spreminjanja ustaljenih navad in prepričanj. Vse novosti niso nujno dobre (novotarija), so pa zato mnoge potrebne. To posebej velja za področje šolstva. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1994) celo izpostavi izraz šolska novotarija, in sicer ravno v kontekstu nepotrebnih novosti v šolah. Inovativna šola po eni strani sledi novim potrebam časa, po drugi pa sama iz sebi lastne prakse izumlja novosti. Primer prvega je digitalizacija klasičnega dnevnika, primer drugega pa npr. ustvarjalne delavnice na šoli. Inovativnost torej ni nujno povezana samo z nečim popolnoma drugačnim, temveč gre lahko tudi za že ustaljene prakse v novem kontekstu in obratno. Predmet podjetništvo je že dalj časa prisoten v poklicnih šolah, ni pa del programa na gimnazijah. Te praktično izvedbo tega »predmeta« ob enem prilagodijo v sebi lastnem kontekstu. Vse to je inovacija. Lahko bi zaključili, da inovativna šola pri iskanju inovacij uporablja metodo celote. Sprašuje se, ali je določena novost dobra za njen lastni kontekst ali pa je samo moderna. Nato pa išče tudi možnosti, kje bi sama lahko ponudila določeno prenovitev šolstva. *Gre torej za celoto obojega: preverjanje sodobnih razvojnih smernic in iskanje lastnih potencialov.*

Celostnost nadalje razumemo kot izraz upoštevanja različnih vidikov v neki zgodbi. Gre za enotnost mnogoterega. Vsak del je pomemben, čeprav celota ni samo skupek ali vsota delov. Gre za nekaj več. Tudi dan, ki je sestavljen iz številnih posameznih trenutkov, ne more biti samo njihova vsota. Brez trenutkov dneva sicer ni, a dan je še vse tisto, kar te trenutke presega oziroma česar ti trenutki kot posamezni deli, speti v celoto, ne morejo pokazati. Na področju šolstva bi to pomenilo, da šola ni samo skupek učnih ur in vsota poučevanih predmetov. Tudi če ji dodamo še vsa neformalna druženja, ki se zgodijo med odmori, na izletih in ob

drugih šolskih in obšolskih dejavnostih, je ne bi mogli zaobjeti v celoto. Najbrž je treba celostnost šole iskati v njenih učencih. Ti pa so vsak zase poseben in raznolik svet. Šola ponuja prostor celostnosti, če dopušča, da učenci to ostajajo še naprej oziroma v mnogočem to šele postajajo.

Učno okolje je glede na doslej povedano inovativno takrat, ko mu uspe krmariti med skrajnostjo pretirane modernizacije, ki gre na škodo samega učnega procesa, in vztrajanja pri *statusu quo*, pri čemer se šola noče prilagoditi potrebam časa oziroma nanje ustrezno odgovoriti. Z drugimi besedami, inovativnost okolja kot takega lahko vpliva tudi na posebnosti učnega okolja. Hkrati pa učno okolje vrača ustrezne spodbude za inovativnost v splošno okolje. Kako je to mogoče? Poučevanje ali širše rečeno izobraževanje je v svojem bistvu inovativno delo. V vsakdanji pedagoški praksi sicer ne ustvarjamo novosti na način, kot to počneta znanost in tehnika, a vendar je sam proces izobraževanja tak, da morata biti tako učitelj kot učenec pri svojih pristopih v procesih poučevanja in učenja zelo inovativna. Morda bo še bolj jasno, če inovacijo povežemo z besedo invencija oziroma odkritje. Pri pouku filozofije za otroke, ki ga izvajamo z učenci, pri eni izmed tem skupaj odkrivamo pomensko razliko med besedama odkritje in iznajdba. Ta je za razliko od odkritja popolna novost, ki je prej še ni bilo, in to je naloga znanosti in tehnike. Odkritje pa samo pokaže na že očitno danost, kot npr. v primeru odkritja Amerike. *Učno okolje torej ne ustvarja novosti na način iznajdbe, temveč na način odkritja.* To je njegova inovacija, *odkrivati tisto, kar je že bilo nekoč ustvarjeno, in to razvijati v primernem okolju.*

Vzgoja je še zadnji pojem, ki ga moramo osvetliti. Primerno učno okolje nujno potrebuje vzgojni vidik. Tega zdaj povezujemo s celostno vizijo. *Samo deloma drži, da je učno okolje samo po sebi inovativno. To šele postaja prek udeleženih, torej učencev in učiteljev. Oni so resnični nosilci inovacij.* Šele izhajajoč iz učenčevih talentov in sposobnosti ter iz učiteljevih izkušenj in spodbud se ustvarjajo pogoji za prenavljanje. Pri tem pa je nujno, da se učenec v okolju počuti sprejetega in svobodnega za ustvarjanje. Učiteljeva glavna naloga je, da učence spodbuja, motivira in ustrezno podpira. Vsak človek ima namreč v sebi poleg različnih talentov tudi sposobnost za razvoj osebnosti. Vzgoja je humus, da ta razvoj lahko kar najbolje poteka. Nihče se ne more vzgojiti sam, ampak gre vedno za učenje z zgledom oziroma iz zgleda. Tudi v tem primeru gre za neke vrste odkrivanje, in sicer lastnega poslanstva, preko tega pa že za njegovo delno in postopoma vse bolj celostno

SLIKA 1 Preplet inovativnosti učnega okolja in celostnosti vzgoje v šoli

uresničevanje. Vzgoja doseže namen, če iz določenega šolskega okolja ne pridejo samo odlični strokovnjaki, temveč tudi ljudje z določenimi vrednotami za življenje.

Če inovativnost v sebi napotuje na celostni pristop, pa nasprotno velja, da tudi celostna vzgoja temelji na odkrivanju potencialov in s tem na udejanjanju inovativnosti. Oba vidika sta torej odločilno prepletena. To medsebojno soodvisnost prikazuje slika 1, ki jo bomo v nadaljevanju še konkretnje predstavili.

Konkretni primeri iz pedagoške prakse

Na Škofijski klasični gimnaziji (ŠKG) v Ljubljani, ki je ena izmed štirih katoliških gimnazij v Sloveniji, lahko opazimo številne primere pedagoških pristopov, ki po eni strani odstopajo od klasičnega pouka v razredu in hkrati v ospredje postavljajo načeli inovativnosti in celostnosti, kot smo ju opredelili. Inovativnost in ustvarjalnost sta eno izmed desetih vzgojnih načel ŠKG, ki je opredeljeno v njenem vzgojnem načrtu: »V skladu s talenti se vsak učenec razvija na svoj način in v svojem tempu. Zato ustvarjamo pogoje za prepoznavanje izvirnosti in uresničevanje posebnosti vsakega posameznika. Z načinom poučevanja in številnimi obšolskimi dejavnostmi spodbujamo inovativnost in ustvarjalnost. Učencu dajemo povratne informacije o napredku pri pouku in pri obšolskih dejavnostih. Pri učencih in učiteljih so zaželeni drugačne, neustaljene poti razmišljanja in delovanja, saj omogočajo izražanje in razvoj njihovih potencialov ter prinašajo svežino v učni proces. S tem krepimo samozavest in pogum za izviren pristop k izzivom v nadaljnjem življenju.« (Škofijska klasična gimnazija 2015b, 15)

Skupaj s preostalimi načeli bi lahko izpostavili še vrednote šKG, ki so: skupnost, vera, ustvarjalno znanje, osebnostna rast in odgovornost. Ključna pri vrednotah je lastna izkušnja dijakov, ki jo prejemajo v okolju celostnega vzgajanja in izobraževanja. Poglejmo si zdaj, kako se to kaže v pedagoški praksi.

V okviru obveznih izbirnih vsebin (OIV) vsak letnik nekaj strnjenih dni na leto posveti določenemu projektu, pri katerem gre za poudarjanje tako krščanskega izročila kot sodobne kulture, kar je, kot smo že omenili, značilno za katoliško šolo. Tako dijaki prvega letnika spoznavajo antično kulturo, ki je temelj evropske tradicije, na tako imenovanih Antičnih dnevih. Pri tem ne samo poglobijo svoje znanje o preteklosti, temveč se z njo tudi povsem konkretno srečajo prek ustvarjalnih delavnic, med katerimi so npr. antične jedi, sestavljanje mozaika, stenska poslikava, poslikava posodja, izdelava makete antične hiše, gradnja oboka nad vrati, retorika, sokratska debata, borilni športi, izdelava oblek in nakita, izdelava bojne oprave, izdelava doprsnega kipa, antična glasba. Vsako leto imajo Antični dnevi poseben tematski poudarek. Leta 2014, ko smo v Sloveniji praznovali uradno 2000-letnico Emone, je bila v ospredju ta antična naselbina na slovenskih tleh. Poleg delavnic smo tisto leto v sodelovanju z znanstveno ustanovo organizirali strokovno predavanje, dijaki pa so si ogledali tudi dramsko predstavo *Male dionizije v Emoni* in poskusili emonsko pojedino (Saje 2014). Pri projektu sodelujejo tudi nekdanji dijaki, ki s svojimi izkušnjami skrbijo za izvedbo delavnic. V drugem letniku za dijake v okviru OIV organiziramo tako imenovani Socialni praktikum. V vzgojnem načrtu je opredeljen takole: »Vsak si izbere eno izmed socialnih ustanov, kjer opravlja dvodnevno praktično delo in sodeluje pri njihovih vsakdanjih opravilih. Pred začetkom praktičnega dela v izbrani ustanovi se dijaki z njo seznanijo skozi delavnice, ki jih organiziramo na šoli. Za marsikoga je socialni praktikum prvi stik z nekom, ki je bolan, se težje uči, slabo vidi ali je kako drugače prikrajšan. Ob tem se dijakom odpre popolnoma drugačen pogled na svet, ki jih obkroža. S socialnim praktikumom želimo pri dijakih spodbujati empatijo in skrb za šibkejše, pa tudi odgovornost ter spoznanje, da nas različnost bogati.« (Škofijska klasična gimnazija 2015b, 31) Dijaki tretjega letnika se v projektu Državljan-ska kultura srečajo z aktivnim državljanstvom. V okviru dvodnevnega programa med drugim obiščejo Državni zbor in predstavništvo Evropskega parlamenta v Ljubljani. Poudarek je bolj na oza-veščanju kot na sami praksi, a glede na pomanjkanje teh vsebin pri rednem pouku je tak projekt za šolo velika obogatitev. V če-

trtem letniku pa za dijake organiziramo dvodnevni tečaj retorike, na katerem se naučijo osnov te veščine in se tudi sami preizkusijo v sestavi in izvedbi koherentnega govora. Pri tem še posebej spodbujamo inovativnost in ustvarjalnost pri izbiri teme in pri samem nastopu. Najbolje ocenjeni govorniki ob koncu programa nastopijo pred občinstvom celotne generacije maturantov.

Med umetniško-kulturnimi dejavnostmi na šKG zagotovo izstopajo pevski zbori. V zadnjem času je na šoli aktivnih pet zborov. Poleg njih so na šoli tudi razredni zbori; ti se vsako leto predstavijo na razrednem pevskem festivalu, ki ima tekmovalni značaj. Če je sodelovanje v večjih zborih odlična spodbuda dijakom za odkrivanje lepote, plemenitosti in odličnosti, ki jih izkušamo pri petju, pa pevski festival za razredno skupnost pomeni priložnost za razvoj inovativnosti in ustvarjalnosti, pri čemer se pokažejo številni, tudi zunajšolski talenti in uspehi dijakov, hkrati pa se gradi skupnost med sošolci in sošolkami (Škofijska klasična gimnazija 2015b, 42). Že več let na šoli poteka tudi dramski festival, na katerem se inovativnost in ustvarjalnost udeležencev spet lahko pokažeta v vsem sijaju.

Prav posebno poglavje v inovativnih pristopih predstavljajo projektne naloge za dijake drugega in tretjega letnika. Mlajši jo pripravljajo individualno, starejši pa se združujejo v manjše ali večje skupine. Cilj je, da »[...] dijakom omogočimo, da se razvijajo na področju, ki jih zanima in morda ni tipično šolsko. Tako se lahko preizkusijo v organizaciji dogodkov, prevajanju, pisanju, risanju, petju, izdelavi konkretnih izdelkov, šivanju ... Na takšen način oblikujemo njihovo celotno osebnost, z interdisciplinarnim pristopom osmišljamo pridobljeno znanje ter dijake spodbujamo k odgovornosti. Skozi odnos z mentorjem spodbujamo zaupanje in dialog.« (Škofijska klasična gimnazija 2015b, 30) Taka izkušnja je zagotovo dobrodošla popotnica za življenje.

Izpostaviti velja še bogato ponudbo interesnih dejavnosti, ki učni prostor na vsaki šoli bogatijo z raznovrstnimi vsebinami. V zadnjem času posebno pozornost namenjamo finančni pismenosti, ki je ena izmed osrednjih sodobnih kompetenc. Na šKG v ta namen izvajamo krožek Mladi in denar, ki smo ga letos nadgradili še z udeležbo na tekmovanju Generacija Euro. To je od dijakov zahtevalo veliko inovativnosti pri spopadanju z zadanim izzivom. Med ponudbo šKG pa najdemo še krožke Kultura pitja in osnove bontona, Podjetništvo, Prva pomoč, Oblikovanje itd. Ker je šola trenutno vpeta v mednarodne projekte v okviru programa Erasmus+, si dijaki lahko razširjajo obzorja in nabirajo nove izkuš-

nje na izmenjavah s šolami iz tujine. Tako prihaja do izmenjave med inovativnimi učnimi okolji v različnih državah. Vsak projekt pa zaradi specifičnosti od dijakov zopet zahteva veliko ustvarjalnosti in predvsem poguma za soočanje s konkretnimi nalogami. Tako v okviru podjetniškega krožka sodelujejo z dijaki iz tujine in Slovenije, in sicer se enkrat letno srečajo na tako imenovanem Inovacijskem taboru. Hkrati se vzpostavi sodelovanje z zunanjo organizacijo ali podjetjem, ki dijakom postavi določen izziv, s katerim se morajo spopasti, tako da v manjših skupinah pripravljajo svoje rešitve. Najboljša ekipa dobi posebno nagrado za zmago na izzivu (Škofijska klasična gimnazija 2015a, 41). Ker dejavnost poteka v angleškem jeziku, je skupaj z drugimi veščinami, ki jih razvijajo dijaki, kot celota odličen primer vsakdanje prakse, ki številne mlade v današnji družbi čaka v prihodnosti (Škofijska klasična gimnazija 2015b, 41).

Na Osnovni šoli Alojzija Šuštarja, ki deluje poleg Škofijske klasične gimnazije v sklopu Zavoda sv. Stanislava v Ljubljani, inovativnost in ustvarjalnost učencev prav tako predstavlja osrednji pedagoški poudarek, saj so si izbrali slogan *Šola tisočerih talentov*. Okolje, v katerem še posebej prihaja do izraza inovativna in hkrati celostna pedagogika, je zagotovo učilnica v naravi. Šola se je pri tem projektu povezala z Zavodom za šolstvo, sodeluje pa tudi v mednarodni izmenjavi s šolama iz Norveške in Anglije, kjer je praksa učenja v naravi veliko bolj razvita (Osnovna šola Alojzija Šuštarja 2013). Na podlagi pridobljenega znanja in lastne izkušnje se je pokazalo, da učilnica v naravi pomeni velik prispevek k otrokovemu občutku za okoljevarstvo, družbeno odgovorno delovanje ob spodbujanju celovitega razvoja njegove lastne osebnosti (Šetina 2013, 180). V učilnici v naravi se tako odvijajo naravoslovni dnevi ter ob lepem vremenu večina dejavnosti v oddelku podaljšanega bivanja. Zelo slikovit je naslednji opis: »Ob petkih otroci do četrtega razreda nimajo domačih nalog, po kosilu zato večino časa preživijo v učilnici v naravi [...], kjer popoldne mine v obliki proste igre ali določenega projekta, ki ga posamezen razred izvaja. Zgodilo se je že, da so si kosilo ali popoldansko malico učenke in učenci pripravili in zaužili kar v učilnici v naravi, ob kurišču [...].« (Šetina 2013, 182)

Na kratko predstavljeno pedagoško prakso bomo prikazali še v preglednici 1. V njej so posamezne pedagoške dejavnosti opredeljene glede na področja iz navedene štiridelne sheme (učno okolje, vzgoja, celostnost in inovativnost). V ospredju je vprašanje, katera področja pri dijaku oziroma učencu posamezna dejavnost spod-

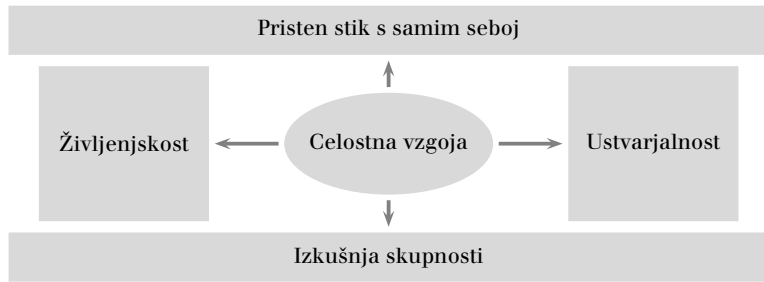
PREGLEDNICA 1 Pregled konkretnih primerov pedagoške prakse z vidika štirih elementov

Pedagoške dejavnosti	Učno okolje	Vzgoja	Celostnost	Inovativnost
Antični dnevi	Ustvarjalne delavnice	Temelji evropske kulture	Spoznavanje prostora in časa od blizu	Sodelovanje s poznavalci iz teorije in prakse
Socialni praktikum	Praksa (obisk socialnih ustanov)	Empatija, skrb za šibkejše	Izkušnja s humanitarnim delom	Razvijanje socialne inteligence
Državljska kultura	Delo na terenu (obisk državnih ustanov)	Aktivno državljanstvo	Objektivni in kritični razmislek	Spodbujanje medpredmetnega povezovanja
Retorika	Delavnica	Javno nastopanje	Teoretične in praktične osnove	Omogočanje nastopa pred številnejšim občinstvom
Pevski zbori	Krožek (vaje)	Lepota umetnosti, plemenitost in odličnost	Izkušnja skupnosti	Razvijanje talentov
Projektne naloge	Projektno delo	Odgovornost	Ustvarjanje procesa od ideje do realizacije	Razvijanje samostojnega in sodelovalnega učenja
Podjetništvo in finančna pismenost	Krožek (priprava na tekmovanje)	Podjetnost, družbena odgovornost	Krepitev motivacije za delo	Aktualnost pridobljenega znanja
Učilnica v naravi	Učilnica v naravi	Okoljevarstvo, družbena odgovornost	Izkušnja bivanja v okolju	Udejanjanje pouka v naravi

buja. Iz tega so lepo vidni ključni vidiki vseh na kratko opisanih dejavnosti: *izkustveno učenje, graditev skupnosti, motiviranost dijakov oziroma učencev ter spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti*. Tako se je potrdilo, da izkušnja inovativnega učnega okolja podpira celostno vzgojo in obratno.

Cilji celostne vzgoje in vprašanje uspešnosti

Učno okolje, v katerem otroka hkrati vzgajamo v celovito osebnost, ne more preprosto pristati na zunanje vidike svoje uspešnosti. Čeprav je ta velikokrat zelo dobro vidna predvsem v dosežkih učencev oziroma dijakov, pa sta poleg tega močno izpostavljeni socialna in duhovna dimenzija otrokovega razvoja. Nekakšen okvir tega dogajanja bi lahko opredelili s štirimi cilji, h katerim stremi celostna vzgoja. Prvi izmed njih je opredeljen kot *pristen stik s samim seboj*, pri čemer si posameznik skozi procese izobraževanja in razvoja kot cilj zada iskanje svoje lastne identitete. Takrat ko

SLIKA 2 Cilji celostne vzgoje

jo zares najde, naj bi bila taka oseba zares zmožna samostojnosti in lahko poleti s ploščadi znanja in izkušenj, če se izrazimo metaforično. Da pa ta proces odkrivanja ne bi potekal v osamitvi, je ključno, da je okolje zanj ugodno in spodbudno. Zato je drugi cilj *izkušnja skupnosti*, ki hkrati predstavlja eno izmed osrednjih vrednot katoliške šole. Lahko bi rekli, da gre za temelj oziroma tla. *Iskanje lastne identitete je medsebojno soodvisno z iskanjem skupnega poslanstva*. Medsebojni preplet med njima ustvarja priložnosti za spreminjanje tako pri posamezniku kot pri skupnosti. Preostala dva cilja sta kot nekakšna stebra, na katerih lahko učenec dobi ustrezno podporo, ki mu služi v življenju. Najprej je tu vseskozi omenjana *ustvarjalnost*, ki bi morala biti v današnjih šolah in drugih izobraževalnih in vzgojnih ustanovah vse bolj v ospredju učnih procesov. Prek nje se namreč človek preprosto izrazi v tem, kar je in kar ima. Po drugi strani pa celostni pristop vseskozi ostaja pozoren na stvarnost, ki se »dogaja« v svetu, pa ne samo v aktualnih, temveč nasploh v bistvenih dimenzijah. Z drugimi besedami, ne gre samo za uporabnost znanja, ampak predvsem za njegovo *življenjskost*, ki torej predstavlja četrti cilj celostne vzgoje. Vsi štirje cilji so med seboj prepleteni in soodvisni, kot je prikazano na sliki 2, ki poskuša tudi odraziti simbole (ploščad, tla in stebra).

Želena uspešnost znotraj procesov celostne vzgoje in njenih pedagoških udejanjanj je uresničen in hkrati srečen posameznik. Na zunaj vidni uspehi, šolski in pozneje poklicni ter osebni, pa so posledica tega.

Zaključki

Temeljne ugotovitve inovativnih učnih okolij z vidika celostne vzgoje lahko strnemo v naslednje zaključke:

- učenje temelji na lastni izkušnji;

- učenje se odvija v skupnosti in za skupnost;
- velik poudarek je na motivaciji učencev za pridobivanje novih spoznanj in kompetenc;
- odstopanje od klasičnih pedagoških praks;
- zagotavljanje prostora ustvarjalnosti in inovativnosti;
- povezovanje med šolami in drugimi javnimi ter zasebnimi ustanovami;
- spodbujanje neformalnega vrednotenja dosežkov;
- skrbno načrtovanje in evalviranje učnih okolij.

Literatura

- Doddington, C., in M. Hilton. 2007. *Child-Centered Education: Reviving the Creative Tradition*. Los Angeles: Sage.
- Goodwin, J. T., in G. Lynn. 2014. »Holistic Education in Times of Specialization and Globalization.« *Angewandte Chemie* 53 (27): 2–4.
- Jaeger, W. 2014. *Zgodnje krščanstvo in grška paideía*. Ljubljana: Kud Logos.
- Jarvis, P., in S. Parker, ur. 2005. *Human Learning: A Holistic Approach*. Hoboken, NJ: Taylor & Francis.
- Marrou, H. I. 2015. »Krščanska vzgoja v antiki: Krščanstvo in klasična vzgoja.« V *Onstran klasične šolske ustanove*, ur. T. Rifel in M. Weilguny, 21–55. Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva.
- Miller, J. P., S. Karsten, D. Denton, D. Orr in I. Colalillo Kates. 2005. *Holistic Learning and Spirituality in Education: Breaking New Ground*. New York: State University of New York Press.
- Osnovna šola Alojzija Šuštarja. 2013. »Učilnica v naravi.« <http://www.stanislav.si/osnovna-sola-alojzija-sustarja/dejavnosti/>
- Ošljaj, B., in M. Pavliha. 2014. *Svetovni etos in celostna pedagogika*. Ljubljana: Didakta.
- Ricci, C., in C. P. Pritscher. 2015. *Holistic Pedagogy: The Self and Quality Willed Learning*. Cham: Springer.
- Rousseau, J. J. 1979. *Emile or On Education*. New York: Basic Books.
- Saje, P. 2014. »Antični dnevi na Škofijski klasični gimnaziji – Emonensis sum.« <http://skg.stanislav.si/novice/6125>
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1994. Ljubljana: DZS.
- Šetina, T. 2015. »Učilnica v naravi.« Prispevek na konferenci Ko učim gradim, Strahinj, 4. oktober. http://www.bc-naklo.si/uploads/media/03_Tina_Setina.pdf
- Šinkovec, S., ur. 2013. *Franc Pediček: slovenski pedagog*. Ljubljana: Inštitut Franca Pedička, Društvo katoliških pedagogov in Jutro.
- Škofijska klasična gimnazija. 2015a. »Inovacijski kamp na Škofijski klasični gimnaziji: z odlično idejo do tabličnih računalnikov.«

- <http://skg.stanislav.si/novice/inovacijski-kamp-na-skofijski-klasici-gimnaziji-z-odlicno-idejo-do-tablicnih-racunalnikov>
Škofijska klasična gimnazija. 2015b. *Vzgojni načrt*. Ljubljana: Zavod sv. Stanislava.
- Tang, F. S., in L. Logonnathan, ur. 2015. *Holistic Education: Enacting Change; Taylor's 7th Teaching and Learning Conference 2014 Proceedings*. Singapore: Springer.
- Weilguny, M., in T. Rifel, ur. 2014. *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*. Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva.
- Dr. Tadej Rifel je samostojni raziskovalec na Inštitutu za raziskovanje in evalvacijo šolstva, Zavod sv. Stanislava.
tadej.rifel@stanislav.si